

IZVJEŠTAJ II

(drugi kvartal)
12. jun 2008.

I PREDHODNE INFORMACIJE

NATO integracije

- Crna Gora je na samitu u Bukureštu dobila poziv za otpočinjanje Inteziviranog dijaloga (ID) sa NATO-om. Ponovljena su očekivanja crnogorskih zvaničnika da na sljedećem samitu, na proljeće naredne godine, očekuju poziv u Akcioni plan za članstvo (MAP), što predstavlja status kandidata. ID je u praksi serija sastanaka i konsultacija sa NATO-om u svim oblastima od zajedničkog interesa za obje strane – partnersku državu i Alijansu. Uglavnom se odnose na konsultacije političke, bezbjedonosne, vojne i administrativne prirode. Vlada je, takođe, nedavno pripremila i Polazni dokument za Intezivirani dijalog, osnov za konkretne političke razgovore.

- Početkom aprila Političko-vojni upravljački odbor Partnerstva za mir (PzM) prihvatio je PARP Procjenu i Partnerske ciljeve Crne Gore. Među 32 partnerska cilja koji su definisani kao prioriteti u saradnji sa Alijansom, Crna Gora definisala izradu Strategijskog pregleda odbrane, razvoj procedura planiranja i budžetiranja, javnog informisanja i upravljanja ljudskim resursima, učenja jezika, priprema osoblja za učešće u multinacionalnim komandama i razvoj interoperabilnosti vojnih jedinica.

- Ni više od godinu dana od potpisivanja, Sporazum o bezbjednosnim informacijama sa NATO-om još nije serifikovan, iako to značajno otežava sprovođenje aktivnosti u Partnerstvu za mir i rad crnogorske Misije u NATO štabu u Brislelu. Serifikacija je uslov da Crna Gora može razmjenjivati informacije sa Alijansom koje nose oznaku “povjerljivo”.

- Ministar odbrane je u nekoliko navrata posljednjih mjeseci saopštio da ne postoji precizna procjena koliko će Crnu Goru koštati NATO integracije.

- I zvaničnici NATO-a i Ministarstva odbrane ponovili u više navrata da Alijansa ne planira gradnju baza u Boki Kotorskoj, niti bilo gdje u Crnoj Gori.

- Nakon pola godine pauze, održana je sjednica Savjeta za Partnerstvo za mir kojom je predsjedavao crnogorski premijer. To tijelo zatražilo je od svih ministarstava i drugih državnih institucija da doprinesu daljim aktivnostima koje stoje pred Crnom Gorom u procesu atlantskih integracija.

- Crna Gora je bila domaćin trodnevnog sastanka savjetodavne grupe EAPC na nivou visokih predstavnika država članica NATO-a i Partnerstva za mir. Domaćin najvećeg NATO skupa ikada održanog u Crnoj Gori bilo je Ministarstvo inostranih poslova.

Međunarodne aktivnosti i mirovne misije operacije

- Nakon što je Vlada utvrdila Predlog zakona o učešću pripadnika Vojske, civilne zaštite, policije, kao i zaposlenih u organima državne uprave u mirovnim operacijama, taj akt je upućen u skupštinsku proceduru. Zakon bi trebalo da bude prva tačka dnevnog reda sjednice Skupštine koja počinje 19. juna. Ranije, Odbor za bezbjednost i odbranu glasovima vladajuće koalicije odlučio je da preporuči Skupštini usvajanje tog akta.

- U svim jedinicama Vojske Crne Gore tokom maja sprovedeno je anketiranje pripadnika o tome da li su zainteresovani za učešće u međunarodnim operacijama koje vodi NATO. Od 1.472 anketiranih profesionalnih pripadnika VCG za dobrovoljno učešće u mirovnim misijama izjasnilo 426 pripadnika – 75 oficira, 232 podoficira i 119 vojnika po ugovoru, odnosno oko 30 odsto od ukupnog broja profesionalnih pripadnika vojske.

- Crna Gora u Prezentionom dokumentu za IPAP, koji je prihvatila Alijansa, obavezala se da će do 2010. godine misija za očuvanje mira pod mandatom UN-a da uputi jedan medicinski tim, dvije pješadijske jedinice, i po jedan vazduhoplovni i mornarički tim. Do kraja ove godine planirano je upućivanje tročlanog vojno-medicinskog tima, jednog ljekara i dva medicinska tehničara.

- Organizacije UN je osim dva mjesta u misiji očuvanja mira UNMIL u Liberiji, u kojoj su trenutno dva vojna posmatrača, odlučila da povjeri Crnoj Gori i učešće u mirovnoj misiji u Sudanu. Međutim, za odlazak u Sudan je predviđena jedinica policije.

- Ministarstvo odbrane utvrdilo je predlog organizacije vojno-diplomatske mreže. U naredne dvije godine planirano je upućivanje vojnih izaslanika u više zemalja u regionu, kao i u Centralnu Evropu i Rusiju. Prioriteti su susjedne i nordijsko-baltičke zemlje, a vojno-diplomatska mreža će brojati od 22 do 25 vojnih predstavnika.

- Nakon više od pola godine koliko je to mjesto bilo upražnjeno, imenovan je pomoćnik ministra za politiku odbrane, ključnog resora u Ministarstvu odbrane vezano za NATO integracije. Takođe, od novembra 2006. od kada je osnovano to ministarstvo, tek je nedavno imenovan državni sekretar tog vladinog resora.

Legislativa

- Vlada je donijela odluku da o izmjeni Strategije nacionalne bezbjednosti i Strategija odbrane. Takođe, i Zakon o Vojsci i Zakon o odbrani moraju pretrpjeti značajne izmjene, i biti usaglašeni sa Ustavom. Za sva četiri dokumenta formirane su multiresorske komisije. Započeta je izrada Strategijskog pregleda odbrane, ključnog dokumenta za budući izgled sistema bezbjednosti u Crnoj Gori.

Kampanje vezane za NATO

- Osim Liberalne partije, koja se zalaže za demilitarizaciju Crne Gore i princip članstva po islandskom modelu (u NATO bez vojske), kampanju po crnogorskim opštinama protiv članstva u tom savezu - "Ne u NATO", započela je i Narodna stranka. Takođe, i Srpska lista nedavno je najavila je da će voditi snažnu kampanju "od vrata do vrata" kako bi građanima objasnila zašto Crna Gora pod sadašnjim uslovima ne bi trebalo da ide u NATO. Sve ostale partije se zalažu za ulazak u NATO, ali nemaju nikakvu organizovanu aktivnost po ovom pitanju.

- Vladino koordinaciono tijelo za sprovođenje Komunikacione strategije za NATO integracije organizovalo je nekoliko tribina, okruglih stolova i predavanja o prednostima NATO-a. Distribuiran je promotivni materijal. Za očekivati je da naredni šestomjesečni plan bude dodatno proširen. Uprkos tome, podrška javnog mnjenja i dalje je nepromijenjena – jedna trećina građana podržava ulazak u NATO. U tom smislu, neophodno je dubinsko istraživanje o razlozima ovakvog stava javnog mnjenja.

Parlamentarna kontrola

- Odbor za bezbjednost i odbranu po prvi put je razmatrao godišnji izvještaj rada Ministarstva odbrane za 2007. godinu, kao i Predlog zakona o mirovnim misijama. U oba slučaja, bez široke rasprave i valjanih argumenata, glasovima vladajuće koalicije Odbor je donio pozitivnu ocjenu tih dokumenata.

Vojska Crne Gore

- Trenutna popuna Vojske Crne Gore je oko 88 odsto, a u oružanim snagama je 2.118 oficira, podoficira, civilnih lica i vojnika po ugovoru. Struktura profesionalnih vojnika, koji bi trebalo da budu okosnica reformisanog oružanog sastava i dalje je nepovoljna - od planiranog broja(oko 800), popuna je svega 65 odsto. Osim toga, svaki peti civil na službi u vojsci je višak.

- Uprkos izjavama zvaničnika vojnih vlasti da je podizanje standarda pripadnika Vojske Crne Gore jedan od prioriteta reforme sistema odbrane, svim oficirima, podoficirima, vojnicima po ugovoru i civilnim licima posljednje tri plate su sve niže i niže, a dijelu vazduhoplovaca je ukinut letački dodatak.

Višak naoružanja

- Nastavilo se uništavanje viška naoružanja, municije i vojnih sredstava po programu MONDEM, koji zajedno sprovode Vlada, OEBS i UNDP. Nakon tenkova, na red su došli toksični otpad i

raketno gorivo iz skladišta u Pristanu u Tivtu, kao i municija iz skladišta Brezovik kod Nikšića. U okviru istag programa, donijeta je odluka o rekonstrukciji dva skladišta – Brezovik i Taraš kod Danilovgrada, u skladu sa ranijom vladinom odlukom da od 13, za potrebe vojske su dovoljna samo dva.

U okviru Tehničkog sporazuma Ministarstva odbrane i Stejt departmenta, na lokalitetu Pusti lisac kod Nikšića uništeno je 1.500 raketa zemlja-vazduh tipa "strela 2M".

II GENERALNE OCJENE

- Da bi se opravdala nužnost članstva u NATO-u, zvaničnici posljednjih mjeseci sve češće izjavljuju da u kontekstu regiona, Crna Gora na duži rok nije sasvim oslobođena bezbjednosno-odbrambenih briga. Iako je u svim ključnim bezbjednosnim dokumentima, Strategiji nacionalne bezbjednosti I Strategiji odbrane, navedeno suprotno.

- Da na Samitu u Bukureštu Crna Gora nije dočekana "raširenih ruku", govori i podatak da se svega nekoliko dana pred početak sastanka lidera NATO-a, nekoliko država protivilo da se Crna Gora pozove u Intezivirani dijalog, jer "nije dostigla dovoljan nivo reformi" potreban za otpočinjanje tog procesa.

- Ne ulijeva ohrabrenje da će se u budućnosti proces NATO integracija voditi na pravi način. Čelni ljudi sistema odbrane priznaju da država nema precizne procjene koliko će građane koštati put u NATO. U ovoj fazi procesa, takav pristup je neadekvatan, jer država praktično poručuje da nema preciznu računnicu i plan kakvu će vojsku imati, koje jedinice će razvijati, koje i kakvo će naoružanje i opremu kupovati i koliko će to koštati, koliko će novca biti potrebno za izgradnju novih ili unapređivanje postojećih adiministrativnih kapaciteta u toj oblasti, kao na koji način i sa koliko sredstava će finansirati doprinos miru u svijetu, učestvovanjem crnogorskih vojnika u međunarodnim operacijima.

Osim toga, Vlada ne saopštava ni kolika je procjena troškova kampanje o prednostima NATO-a koju je započela, iako se često ponavlja da je "većinsko raspoloženje građana" cilj vladinih aktvnosti.

- Finansijsko poslovanje Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore za 2007. godinu po prvi put i istoriji Crne Gore, je predmet revizije ovlašćenih institucija za taj posao. Ustavom je normirano u članu 129, stav 2, da je Vojska CG "pod demokratskom i civilnom kontrolom", što predpostavlja i punu, nezavisnu, stručnu i institucionalnu kontrolu finansijskog menadžemnta bezbjednosnih snaga.

Shodno članu 144 Ustava, reviziju finasijskih izvjestaja Vojske i nadležnog ministarstva odbrane sprovodiće Državna revizorska institucija, koja shodno Zakonu o Državnoj revizorskoj instituciji utvrđuje Godišnji plan kojim se određuju subjekti revizije.

- Još mjesecima prije otvaranja parlamentarne rasprave o Zakonu o misijama, ta tematika je izazvala burne reakcije u javnosti. Uprkos činjenici da taj propis obezbjeđuje princip dobrovoljnosti za sve pripadnike vojske, policije i državne uprave, što je odredba koju većina zakona ni u razvijenim zemljama ne sadrži, mnoge stavke u tom propisu nijesu precizno definisane niti razrađene. U zakonu nema preciznog objašnjenja na šta se odnosi termin "međunarodne misije",

odnosno nije objašnjena razlika između NATO vođenih operacija koje su uglavnom borbenog karaktera i UN misija oržavanja mira, u kojima crnogorski predstavnici učestvuju samo kao diplomatski posmatrači, bez oružja.

Takođe, zakonom je predviđeno da je samo za upućivanje vojnih jedinica potrebna skupšinska odluka, jer je riječ o osoblju koje ide sa oružjem, dok je za ostale dovoljna vladina odluka.

Problematična je i odredba da je za slanje jedinica policije, koje, takođe, idu u misije sa oružjem, nije potrebna odluka skupštine. Takođe, nakon što pripadnik vojske potpiše izjavu da je zainteresovan za učešće u međunarodnim operacijama, u slučaju da odustane od toga, rizikuje otkaz i druge sankcije u jedinici.

Osposobljavanje i opremanje vojske za te namjene je počelo, ali je broj onih koji su spremni i dalje ispod predviđenog plana. Stiče se utisak da se državnom vrhu previše žuri da ispuni tu međunarodnu obavezu, te je to jedan od razloga za određene kadrovske promjene koje su bile veoma interesantne javnosti.

- Kadrovska politika u resorima važnim za NATO integracije i dalje nije adekvatna. Nastavlja se praksa dovođenja na ključne funkcije u Ministarstvu odbrane kadrova koji nemaju nikakvo iskustvo u sistemu odbrane, a posebno u međunarodnoj odbrambeno - vojnoj saradnji. Na drugoj strani, uprkos u primjetnom većem angažmanu posljednjih mjeseci u NATO aktivnostima, u Ministarstvu inostranih poslova ista osoba uvodi Direkciju za NATO i Direkciju za EU.

- Politika promovisanja NATO-a se počinje shvatati elitistički i monopolistički proces i aktivnost sa previše novca, što onda poravi kontra efekat. Za ovakvu percepciju su isključivi krivci propagandaistički NVO-i sa takvim pristupom u osmišljavanju aktivnosti. Sa druge strane rad Koordinacionog tima se ocjenjuje pozitivnim, ali su pred njim najveći izazovi upravo u narednom periodu.

- Kadrovska organičenje su ključan razlog činjenice da formiranje vojno-diplomatske mreže ide jako sporo. Za sada je samo u Sloveniji vojni ataše preuzeo dužnost. I dalje u Misiji u Briselu nedostaje od pet do osam ljudi, a sa postojećim kapacitetima nije obezbjeđeno čak ni fizičko prisustvo crnogorskih predstavnika na ključnim NATO komitetima. Ohrabrenje je to što su se susjedne zemlje ponudile da školuju crnogorske oficire za diplomatske misije, jer ne postoje nacionalni kapaciteti za to.

- Odbor za bezbjednost i dalje samo marginalno prati dešavanja u sistemu odbrane, posebno kada su u pitanju zvanična dokumenta koja idu prema NATO-u. Do sada na sjednicama tog tijela nije razmatran niti jedan od seta PARP niti IPAP dokumenata. Takođe, odbor nije razmatrao predloge za vojne izaslanike, iako su se čelni ljudi Ministarstva odbrane ne ranijim sjednicama obavezali na to. Rasprava o zakonu o misijama takođe je bila površna i štura, a predstavnici MO nijesu obezbjedili nikakva dodatna objašnjenja poslanicima, osim onoga što je već navedeno u zakonu.

- Programe demilitarizacije i rješavanje viška naoružanja od starta prate brojni problemi. Prvo je topljenje tenkova u okviru MONDEM-a kasnilo više mjeseci, da bi u drugoj fazi neki donatori imali primjedbe na način kako se njihova sredstva troše, na planove da se dio municije koji je trebalo uništiti, pokušavao prodati, ali i kompletan odnos Ministarstva odbrane prema tom poslu. Tehnički sporazum sa SAD još je više uzburkao crnogorsku javnost propustima oko izbora kompanije u Crnoj Gori koja će uništavati "strele", izbora lokacije i poligona za uništavanje. Relizaciju tog programa su pratili višednevni protesti mještana Župe kod Nikšića, zbog kojih se

odustalo od provobitne lokacije. Ni uništavanje „strela“ na alternativnom poligonu nije prošlo bez negodovanja mještana, koji su se žalili na velike posljedice u svojim domaćinstvima od detonacija. Veliki je propust činjenica da su razni vladini resori obezbjedili sve potrebne dozvole za taj posao, iako nije izrađena detaljna procjena uticaja na okolinu prije nego što su počela oba projekta uništavanja viška naoružanja i municije.

- Upozorenja civilnog sektora i opozicije da se ključna odbrambena dokumenta ne donose na brzinu, bez široke rasprave i prije usvajanja Ustava, pokazala su se opravdanim. Vlada je trenutno u situaciji da i Strategija nacionalne bezbjednosti i Strategija odbrane, kao i Zakoni o vojsci i odbrani moraju pretrpjeti značajne izmjene. Sva četiri dokumenta se rade u isto vrijeme, uprkos ograničenim administrativnim kapacitetima Crne Gore u toj oblasti, što nanovo ne ohrabruje da će biti valjano uređeni. Osim toga, Uredba o novoj organizaciji vojske i Strategijski pregled odbrane još nijesu završeni, što dovodi u pitanje legitimitet brojnih odluka koje se donose u sistemu odbrane.

- Najava Ministarstva odbrane da će voditi kampanju "da li i zašto u NATO", u ovom momentu je ostala samo na nivou - najave. I dalje se uz pominjanje Alijanse pominju prefiksi "bez alternative", čak i sa izjavama da NATO "nije kriv za bombardovanje Murina", a intezivna medijska aktivnost Vlade svodi se uglavnom na to da se predstave isključivo pozitivna iskustva zemalja koje su ranije prošle taj proces.

Zabrinjavaju i najave zvaničnika da će ako okrugli stolovi, seminari i predavanja eksperata ne daju rezultate i ne povećaju podršku građana iznad polovične, krenuti u kampanju "od vrata do vrata". Iako visoki zvaničnici NATO-a prilikom posjeta Crne Gore poručuju da Alijansa "ne ide od vrata do vrata, ne kuca i ne moli nikoga".

III PREPORUKE

1. Otvoriti javnu raspravu o prednostima i manama članstva u NATO-u, bezbjednosnim prijetnjama i finansijskim efektima. Izbjegavati propagandističku retoriku i „poluistinite“ argumente, bez revanšizma prema strukturama koje ne podržavaju članstvo.

2. Ne potcjenjivati ulogu i značaj civilnog sektora i ostalih nevladinih struktura društva. U medijima otvoriti prostor za sučeljavanje stavova neistomišljenika, ali i za primjere koji govore o nepovoljnim efektima članstva u NATO-u.

3. Intezivirati mehanizme parlamantarne i civilne kontrole, posebno rad skupštinskog Odbora za bezbjednost i odbranu.

4. Hitno intezivirati aktivnosti na izgradnji ljudskih resursa, edukaciji kadra i izgradnji kapaciteta, kako bi se u daljim fazama procesa više oslanjali na sopstvene kapacitete. Kadrovsku politiku osloboditi političkog elementa.

5. Obezbjediti uslove da izrada nove Strategije nacionalne bezbjednosti i Strategije odbrane, kao i usaglašavanje Zakona o Vojsci i Zakona o odbrani bude transparentno, a u te aktivnosti uključiti i predstavnike civilnog društva, Univerziteta, opozicije... Obezbjediti uslove da strategije prođu predviđenu parlamentarnu proceduru, i verifikaciju Skupštine. Posebno intezivirati rad na

Strategijskom pregledu odbrane, kako bi se konačno dobio odgovor na pitanje koje su stvarne potrebe Cme Gore u sistemu odbrane i bezbjednosti, bez dupliranja funkcija i nadležnosti u Vojsci i Policiji.

6. Što hitnije obezbjediti uslove za sertifikaciju Sporazuma o bezbjednosti, odnosno sprovesti predviđenu proceduru za koju propisuje NATO za osnivanje Direkcije za tajne podatke i Centralnog registara za povjerljive informacije koje se razmjenjuju sa Alijansom.

7. Obezbjediti uslove da osim principa dobrovoljnosti, osoblje koje će se upućivati u mirovne misije bude prije svega adekvatno pripremljeno za taj posao i mehanizme zaštite i osiguranja. Takođe, vojnicima omogućiti prave informacije o potencijalnim prijetnjama koje ih mogu očekivati u NATO vođenim operacijama.

8. Imajući u vidu da je budžet MO za 2007. godinu iznosio više od 40 miliona eura, i da su u međuvremenu uslijedile brojne nabavke, Državna revizorska institucija bi trebalo da uloži dodatne napore u detaljnoj reviziji, da se time taj demokratski institut dodatno promovise, a da oružane snage konačno steknu naviku da će biti kontrolisane sa više aspekata.

9. Razdvojiti termine „atlantske“ i „evropske“ integracije.

10. Donatori za projekte iz oblasti NATO integracija da preispitaju svoju podršku NVOima, koje svojim aktivnostima čine kontra efekat na proces atlantskih integracija.

IV PRESS IZVJEŠTAVANJE

NDC posjeduje ažuran press kliping o svim dešavanjima vezanim za NATO. Svim zainteresovanim subjektima on stoji na raspolaganju. Njegova specifičnost je da su najviše praćeni protokolarni događaji i saopštenja za medije. U medijima je bilo veoma malo izvještaja o stavovima NVO-a po ovom pitanju, i dalje jedinu kontinuiranu aktivnost imao je NVO „Alfa centar“.

Napomena: *U prethodnom izvještaju napravljena je nepreciznost u broju aktivnosti planiranih u Komunikacionoj strategiji, te se izvinjavamo Koordinacionom timu.*